

Аналітичний огляд роботи митниці

місячний моніторинг

→ липень 2024

Цей аналітичний огляд підготовлений за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ГО «Інститут аналітики та адвокатури» та ГО «Технології прогресу» і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

Вступ

Цей документ становить собою місячний моніторинг діяльності Державної митної служби України за липень 2024 року. Він охоплює ключові аспекти діяльності митниці, ґрунтуючись на даних, отриманих протягом звітного періоду.

Структура моніторингу:

Економічний блок. Містить аналітику щодо найбільш податкомістких напрямків імпорту, товарів з високими рівнями податкового навантаження, оподаткованого імпорту з негативною динамікою у порівнянні з попереднім місяцем.

Сприяння торгівлі. У цій частині досліджено динаміку спрощення міжнародної торгівлі в частині митних формальностей та процедур, включаючи надання статусу Авторизованого економічного оператора (АЕО) та окремих спрощень, динаміку скорочення часу, необхідного для митного оформлення товарів, митним пільгам тощо.

Контрольні заходи. Описує заходи, вжиті митницею для забезпечення контролю за правильністю та достовірністю декларування (включаючи митну вартість, класифікацію та країну походження), а також інші контрольні функції у сферах пост-митного контролю, документальних перевірок дотримання законодавства (аудитів), управління ризиками.

Боротьба з правопорушеннями: Цей розділ описує динаміку щодо справ у розрізі окремих статей Митного кодексу України про порушення митних правил протягом липня 2024 року.

Цей моніторинг дає змогу:

- оцінити поточний стан справ у роботі митниці;
- проаналізувати митні реформи та ініціативи;
- забезпечити прозорість та підзвітність діяльності митниці перед громадськістю.

Аналітичний огляд роботи митниці буде корисний:

- урядовцям та особам, які приймають владні рішення у сфері державної митної політики;
- представникам підприємств, установ та неурядових організацій, експертам, зацікавленим у діяльності Держмитслужби;
- представникам міжнародних організацій, що працюють над митними питаннями.

Автори та цитування матеріалу:

I. Економічний блок

У цьому блоці досліджено економічний аспект функціонування Державної митної служби України з метою:

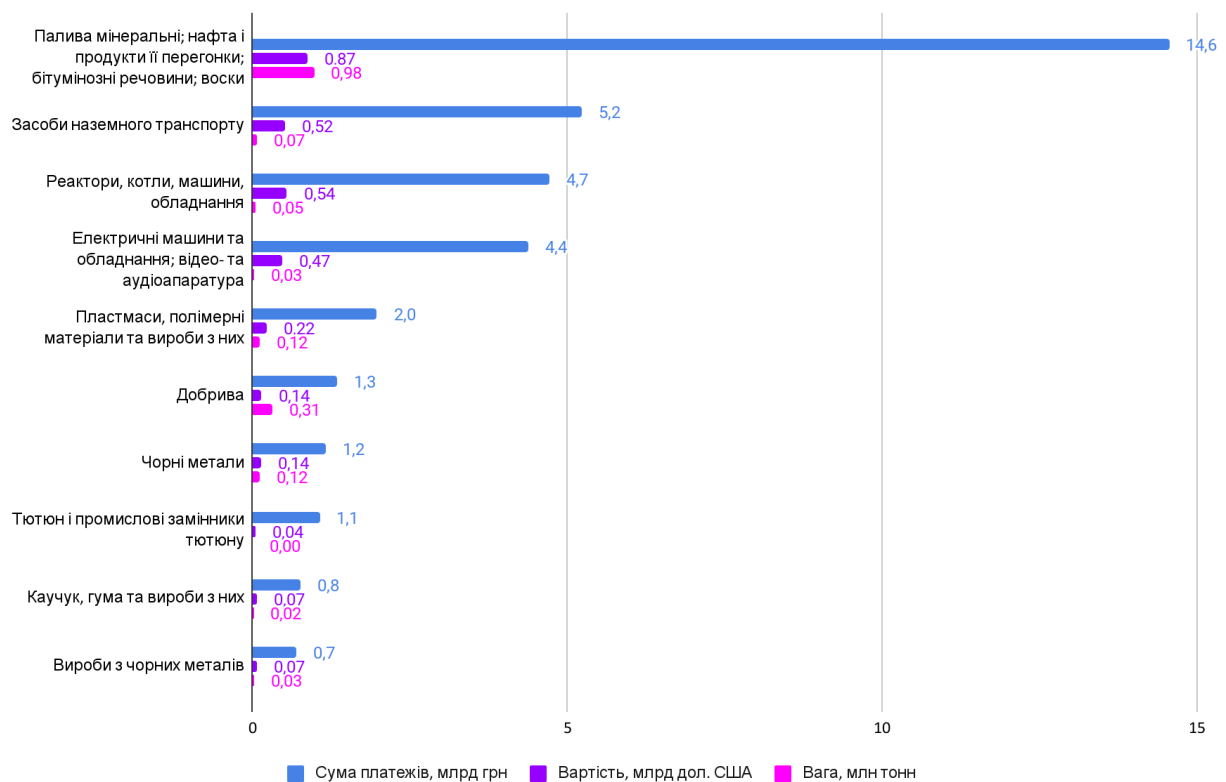
- оцінити ефективність роботи органу щодо виконання бюджетних показників та забезпечення економічної безпеки країни;
- визначити ключові тенденції розвитку зовнішньої торгівлі та їх вплив на українську економіку.

Найбільш податкоємні напрямки імпорту

У липні 2024 року було імпортовано 2,4 млн тонн різних товарів загальною вартістю 4,8 млрд дол. США.

У моніторинговому періоді показники за імпортом товарів (вага ввезеного, вартість та сума зібраних платежів, перерахована на долари США) порівняно з попереднім місяцем зросли на 10-11%. У порівнянні з липнем минулого року вага імпортованого зросла на 22%, вартість — на 12%, сплачені платежі у перерахунку на долар США — на 14%.

Діаграма 1. ТОП 10 податкомістких товарних груп, імпортованих Україною у липні 2024 року.

Джерело: на основі даних, наданих Державною митною службою України

З усіх груп імпортованих товарів у липні 2024 року було зібрано 50,3 млрд грн платежів (мито, акцизний податок, ПДВ).

Як завжди, значний відрив від решти товарних груп по сплаченим з ввезення на митну територію України платежам демонструє група товарів 27 «Палива мінеральні; нафта і

продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні» — 14,6 млрд грн, з яких 6,1 млрд грн акцизного податку та 8,4 млрд грн ПДВ.

Також сукупно >1 млрд грн платежів було сплачено при ввезенні таких груп товарів:

- 87 «Засоби наземного транспорту» (5,2 млрд грн);
- 84 «Реактори, котли, машини, обладнання» (4,7 млрд грн);
- 85 «Електричні машини та обладнання; відео- та аудіоапаратура» (4,4 млрд грн);
- 39 «Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них» (2 млрд грн);
- 31 «Добрива» (1,3 млрд грн);
- 72 «Чорні метали» (1,2 млрд грн);
- 24 «Тютюн і промислові замітники тютюну» (1,1 млрд грн).

У порівнянні з липнем минулого року (за середнім курсом до долара США) вдалося зібрати більше платежів у 8 з 10 представлених на діаграмі груп товарів, крім:

- 87 «Засоби наземного транспорту» — зменшення обсягів імпорту майже на 30% призвело до скорочення надходжень платежів на чверть;
- 39 «Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них» — відбулося скорочення обсягів ввезення на 4%, що потягло за собою зменшення надходжень на 6% до липня торік.

Платежі за ввезеними цигарками, паливом, електричними машинами та обладнанням зросли за рік на половину та більше:

- 24 «Тютюн і промислові замітники тютюну» — +89% до липня минулого року;
- 27 «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні» — +56%;
- 85 «Електричні машини та обладнання; відео- та аудіоапаратура» — +49%.

Зростання у цих товарних групах відбувалося шляхом пропорційного збільшення ваги ввезеного, окрім тютюну, де приріст надходжень майже втричі перевищив приріст ввезеного.

Всього ці 10 груп товарів забезпечили 71% від надходжень платежів за імпортом у липні 2024 року.

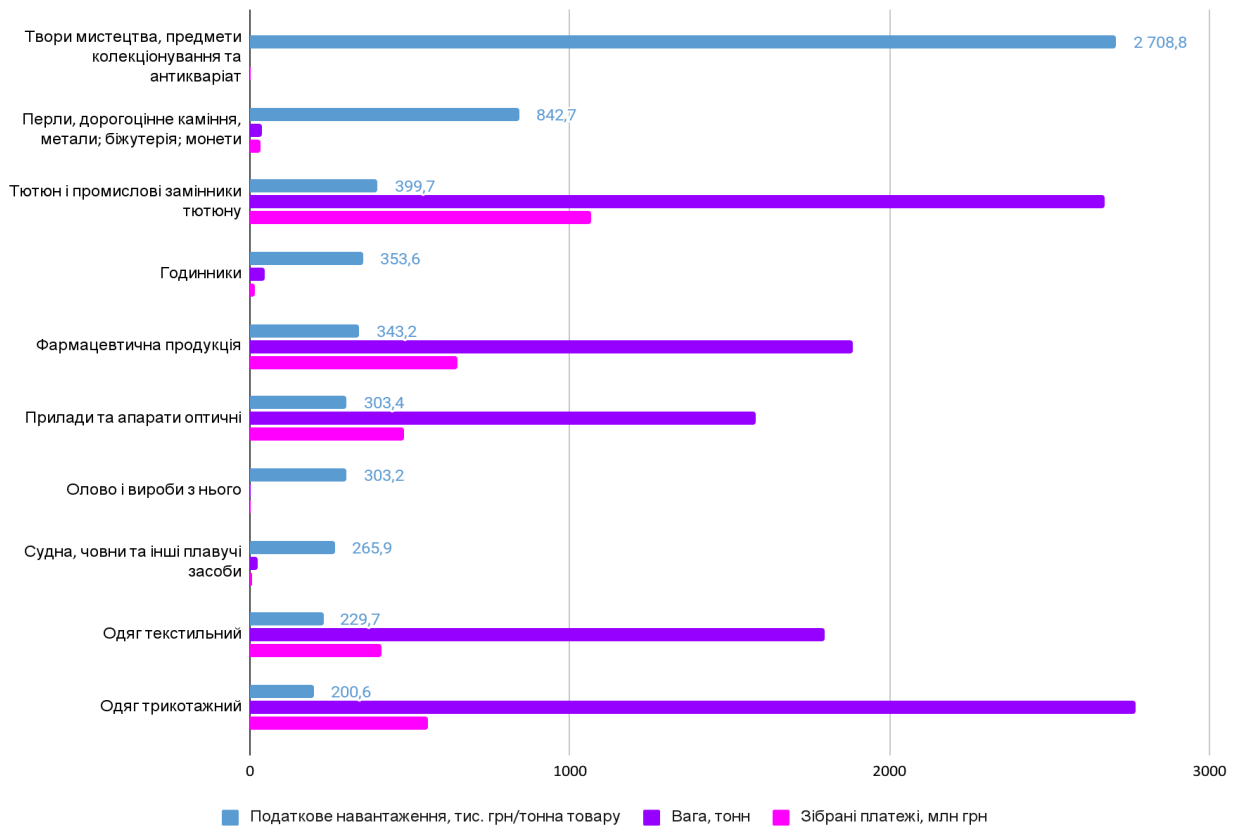
Товари народного споживання з високими рівнями податкового навантаження

Товари народного споживання з високими рівнями податкового навантаження — це категорія товарів, які підлягають оподаткуванню державою за ставками, значно вищими за середні. Податковим навантаженням є співвідношення надходжень від імпорту та бази, з якої це надходження нараховувалось (оподаткований імпорт).

На сьогодні існують дискусії щодо доцільності використання високих податків на товари народного споживання як інструменту державної політики. Прикладами товарів з високими рівнями податкового навантаження є тютюн, алкогольні напої, пальне, ювелірні вироби, предмети колекціонування та антикваріату тощо.

В Україні не існує затвердженого вичерпного переліку товарів народного споживання. Для досягнення мети аналітичного огляду ми відібрали такі групи товарів самостійно, пропонуємо ознайомитися з їх переліком за [посиланням](#).

Діаграма 2. ТОП товарів народного споживання з найвищими рівнями податкового навантаження у липні 2024 року (тис. грн/тонна імпортованого товару).

Джерело: на основі даних, наданих Державною митною службою України

Склад ТОП 10 товарних груп народного споживання у липні майже ідентичний попередньому місяцю та липню минулого року: порівняно з червнем товарна група 50 «Шовк» полишила рейтинг, будучи на третьому місці у червні, натомість до рейтингу на 10 позицію стала група 61 «Одяг трикотажний». Решта груп рейтингу зазнали змін всередині десятки на 1-2 позиції порівняно з червнем.

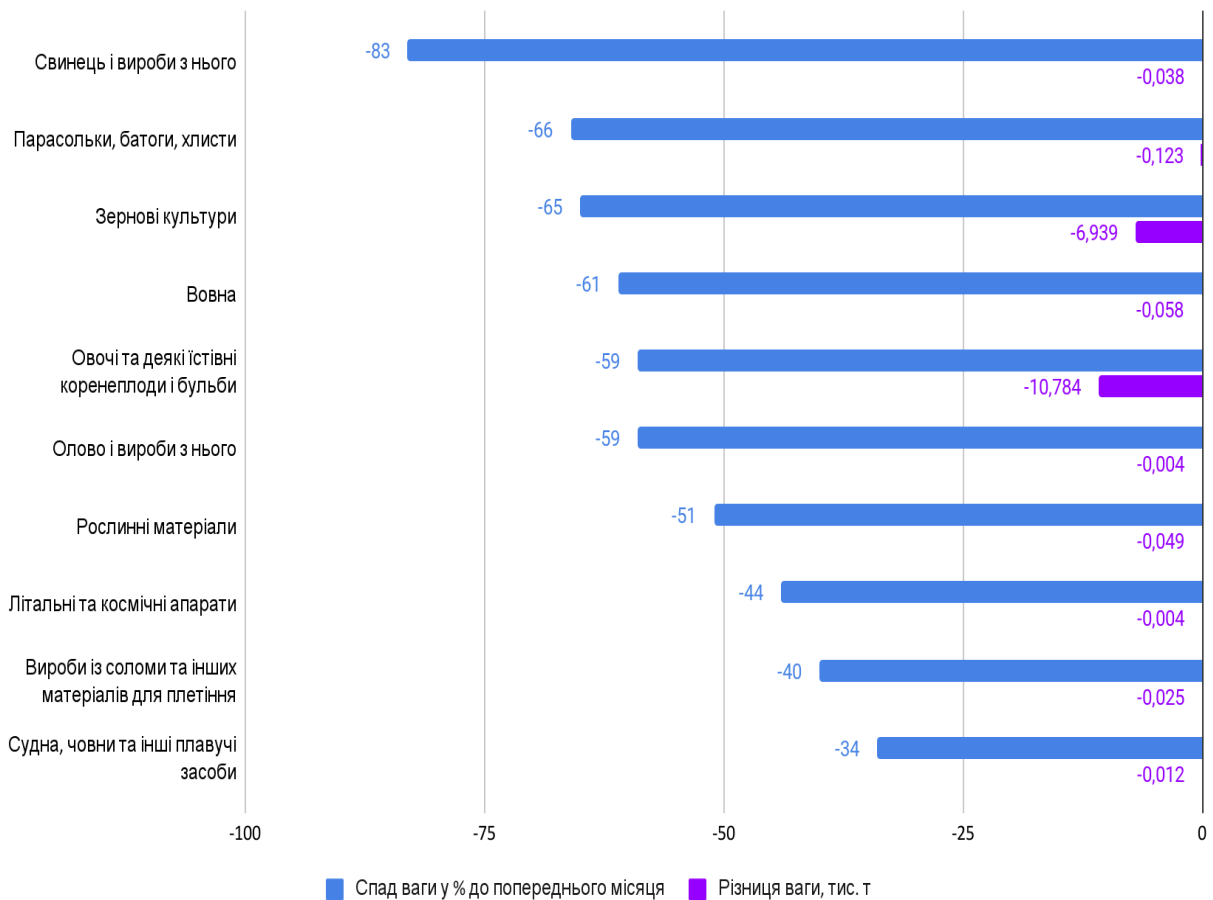
Напрямки оподаткованого імпорту з найбільшою негативною зміною за параметрами Вага

Найбільше скорочення у вазі імпортованого у порівнянні з попереднім місяцем зафіксоване у товарній групі 78 «Свинець і вироби з нього» — товару було імпортовано менше на 83%. Також більше ніж на половину впав імпорт товарних 66 «Парасольки, батоги, хлисти», 10 «Зернові культури», 51 «Вовна», 7 «Овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульби», 80 «Олово і вироби з нього», 14 «Рослинні матеріали».

Порівняно з липнем минулого року всі ці групи товарів проявили зростання у вазі імпортованого, крім:

- 89 «Судна, човни та інші плавучі засоби» (-96%);
- 66 «Парасольки, батоги, хлисти» (-35%);
- 10 «Зернові культури» (-29%);
- 78 «Свинець і вироби з нього» (-0,5%).

Діаграма 3. ТОП 10 груп товарів у липні 2024 року, за якими зафіксовано зменшення у вазі імпортованого у порівнянні з червнем 2024 року (%).

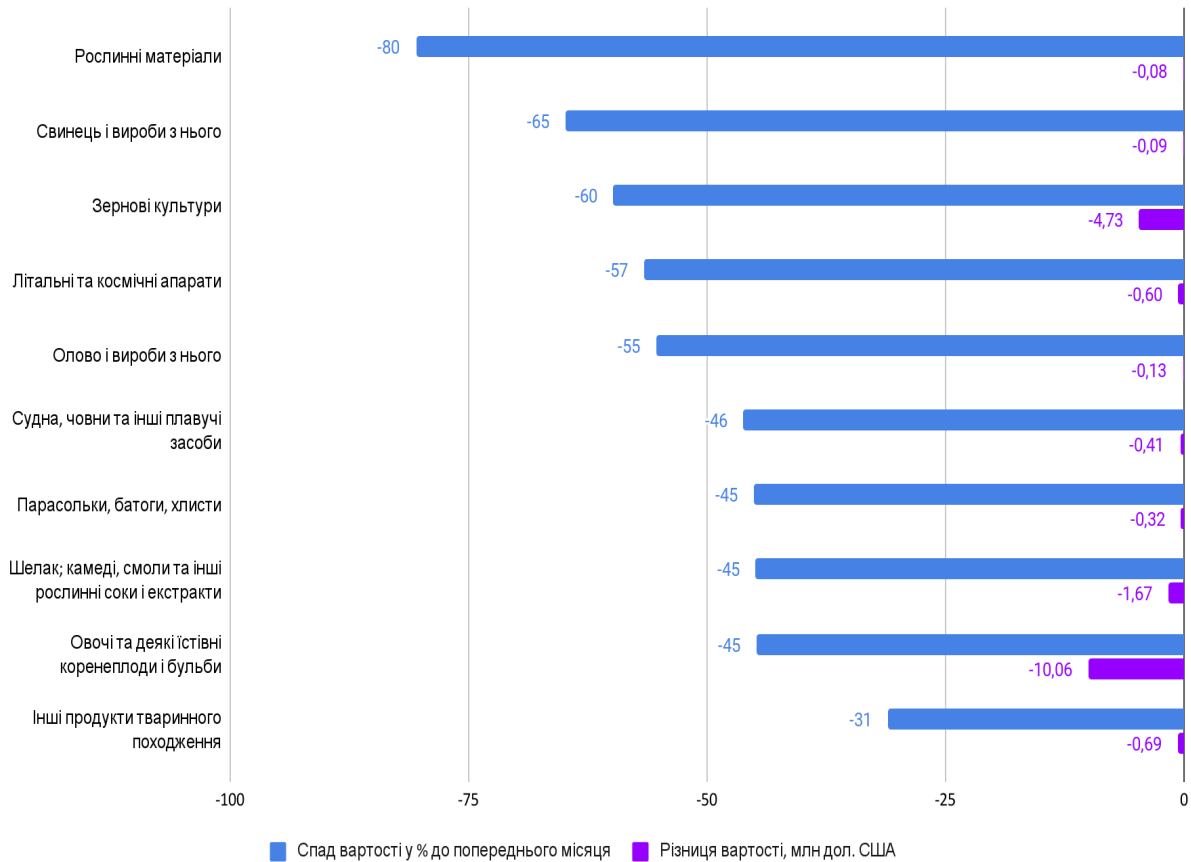
Джерело: на основі даних, наданих Державною митною службою України

Усіх імпортованих груп товарів, представлених на діаграмі, було імпортовано менше сукупно на 18 тисяч тонн, що у порівнянні з загальною вагою імпортованого за місяць складає 0,7%.

Вартість

Порівняно з червнем, найбільше зниження у вартості ввезеного помітне у товарних групах 14 «Рослинні матеріали» (-80%); 78 «Свинець і вироби з нього» (-65%); 10 «Зернові культури» (-60%); 88 «Літальні та космічні апарати»; 80 «Олово і вироби з нього» (-55%). Переважно це пояснюється зменшенням ваги імпортованого.

Діаграма 4. ТОП 10 груп товарів, за якими зафіксовано спадання у вартості імпортованого у липні 2024 року у порівнянні з червнем 2024 року (%).

Джерело: на основі даних, наданих Державною митною службою України

Відчутні зміни серед вартості імпортованого стосуються товарних груп, які здебільшого пов'язані з овочівництвом, садівництвом, тваринництвом та продуктами цих галузей, що може вказувати на сезонність зміни.

Податкове навантаження

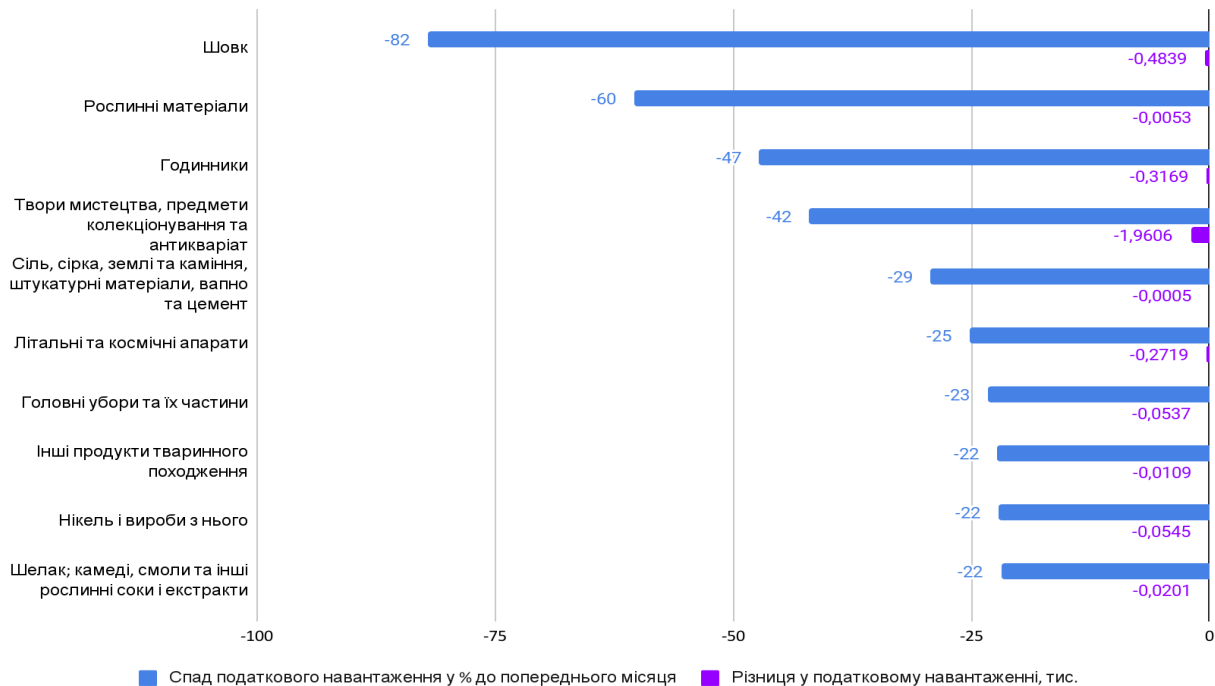
Показник податкового навантаження демонструє частку доходів, яку платники віддають державі у вигляді податків та зборів при імпорті на одиницю маси товару.

На формування показника можуть впливати:

- вид товару (різні товари мають різні ставки мита та акцизів);
- митна вартість товару (чим вища митна вартість, тим більшою буде сума податків);
- країна походження (наявні торгові угоди та преференції між країнами можуть зменшувати підсумкове значення імпортованих товарів).

Високе податкове навантаження може призводити до зростання кінцевої ціни товару для споживача.

Діаграма 5. ТОП 10 груп товарів, за якими зафіксовано спадання у податковому навантаженні у липні 2024 року у порівнянні з червнем 2024 року (%).

Джерело: на основі даних, наданих Державною митною службою України

Серед представлених на діаграмі категорій товарів помітне зниження податкового навантаження у порівнянні з попереднім місяцем відбулося в групах товарів 50 «Шовк» — 82% та 14 «Рослинні матеріали» (60%).

У першому випадку було імпортовано рекордні 1,1 т цих товарів (більше за середній щомісячний показник у 10-11 разів), однак через їх дешеву вартість (у 4-13 разів менше за середньомісячний показник) фіксується спад податкового навантаження.

Що ж до групи 14 «Рослинні матеріали», то тут ситуація пояснюється зменшенням імпорту на половину відносно червня та меншою на 80% вартістю ввезеного.

Годинники та твори мистецтва, антикваріат мають зменшення податкового навантаження відносно червня майже на половину, попри зростання в обсягах імпорту, вартості товарів та збільшенні зібраних платежів.

Інші групи товарів, відображені на діаграмі, зазнали спаду податкового навантаження менше, ніж на третину.

Пільги

Сума пільг за вивізним митом від початку 2024 року досягла 1,3 млрд грн. З цієї суми 99% пільг були передбачені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Помісячна динаміка обсягів наданих пільг є ритмічною та стабільною, з невеликим зменшенням упродовж кількох останніх місяців.

Сума наданих пільг по ПДВ від початку другого кварталу цього року є рекордною — близько 10 млрд грн умовного ПДВ було нараховано у червні та липні. Це відбулося через збільшення суми пільг на ввезення компонентів БПЛА, комплексів розмінування та РЕБ з помірним ростом обсягів пільгового ввезення за всіма категоріями у липні.

II. Сприяння торгівлі

Транзитні операції

З початку переходу на застосування NCTS Фаза 5 спостерігається зменшення транзитних операцій за напрямом вивезення.

У липні 2024 року було здійснено 4 425 митних операцій (за деклараціями T1) за напрямком вивезення в межах транзиту, що у порівнянні з аналогічним періодом минулого року більше на 38%. Однак дані свідчать, що це найменша кількість операцій з початку 2024 року.

За напрямком ввезення на митну територію України в липні 2024 року було здійснено 2 966 операцій, що у порівнянні з аналогічним періодом минулого року більше у 4 рази. Тенденція щодо росту кількості операцій зі ввезення триває 3-й місяць поспіль, і **в липні вдалося досягти максимальної кількості таких операцій від початку року.** Водночас зауважимо, що **понад третину з них становлять операції національного транзиту при ввезенні.**

АЕО та спрощення

У липні 2024 року Держмитслужба не надала жодної авторизації для підприємств, хоча червень видався “рекордним” за цим показником, а уже в перших числах серпня було надано 3 авторизації для 3 підприємств.

Станом на кінець липня загальна кількість авторизацій залишилася незмінною — 50 одиниць для 48 підприємств. Також 4 заяви про надання статусу АЕО знаходяться на стадії попереднього розгляду, ще 25 — на стадії оцінки відповідності. У моніторинговому періоді підприємства отримали 3 відмови у наданні статусу АЕО, серед них 2 — на стадії попереднього розгляду, ще 1 — на стадії оцінки відповідності.

Помісячні дані щодо процесу надання підприємствам статусу АЕО не демонструють збільшення прихильності до цього інструменту спрощень при здійсненні митних формальностей.

Авторизації на окремі спрощення

Натомість серед інших видів окремих спрощень бізнес частіше став обирати такі типи спрощень як «процедура випуску за місцезнаходженням» та «загальна гарантія».

Цього місяця їх було надано по 4 одиниці.

Всього ж у моніторинговому періоді було надано 17 різних видів транзитних та інших спрощень для 8 підприємств. Відтак кількість наданих спрощень у порівнянні до липня минулого року зросла більш як вдвічі.

Підприємства ладні отримувати окремі спрощення з міркувань оптимізації адміністративного тягаря — загальної гарантії та випуску за місцезнаходженням, уникаючи таким чином заморожування коштів на депозитах митниці та заїзду на термінал.

Час митного оформлення

У липні 5 митниць мали час оформлення декларацій IM40 >200 хв, на експорт — лише Одеська митниця (268 хв) без уваги на спрацювання АСУР та тривалості затримок не з вини митного органу. За деклараціями, яким відмовлено в оформленні, зокрема за IM40 в будь-якій митниці тривалість складає від 500+ хв, а середній час — понад 1 000 хв. За ЕК10 лише три митниці мають показник, менший за 100 хв — Волинська, Кропивницька, Хмельницька, середній результат — 854 хв.

Середній час оформлення на митницях є значно вищим за бажаний показник для бізнесу, що свідчить про необхідність оптимізації процедур. Показники по часу оформлення без врахування роботи АСУР на ввезення більші за 100 хв у 19 із 22 митниць, на вивезення — у 4 із 22, протягом тривалого періоду значних змін у бік зменшення не спостерігається.

III. Контрольні заходи

Контроль митної вартості

У липні 2024 року фіскальний ефект за результатами контролю правильності визначення митної вартості становить 310,6 млн грн за 1 279 рішеннями для майже 2 400 товарів, що **більше на 71% до липня 2023 року (на 74% — відносно червня 2024 року)**. Ця цифра залишається незначною на тлі загальних платежів, зібраних митницею — всього 0,65%.

Щодо кількості прийнятих рішень про коригування митної вартості, то варто зазначити, що спостерігається їх зменшення. Однак системним моментом є те, що **понад 2/3 винесених рішень про класифікацію товару приймаються за 6 методом** — резервним, що свідчить про недосконале застосування інших методів визначення митної вартості.

Іншим трендом є **кількість випадків, коли декларант самостійно використовує 6 метод визначення митної вартості товару** — зазвичай вона перевищує кількість рішень про коригування у 15-17 разів. Таким чином, бізнес обирає шлях зменшення конфліктів з митним органом та обирає розмитнення за “індикативною” ціною (приблизною вартістю, яку підприємства заявляють для розрахунку мита та ПДВ при ввезенні).

Коли бізнес добровільно завищує (як ми презюмуємо у випадках добровільного застосування резервного методу митної вартості) митну вартість, здається, що він платить більше мита та ПДВ. При цьому насправді він просто переносить податкове навантаження з іншого етапу оподаткування на митне оформлення. Мито включається у вартість товару, а ПДВ, сплачений при імпорті, потім віднімається від податку на додану вартість, який бізнес має сплатити при продажі цього товару. Хоча розмитнення за індикативною ціною дозволяє демонструвати ніби-то належний рівень контролю за митною вартістю, насправді це є переливанням з однієї ємності в іншу в системі сполучених посудин. Крім того, така практика сприяє декларуванню довільних, а не справжніх вартостей при імпорті товарів та спотворює конкуренцію.

На підтвердження цього варто навести той факт, що сума митних платежів, яка підлягає поверненню підприємствам-імпортерам за рішенням суду з початку 2024 року вже досягла майже 10% від всієї суми, що була донарахована митними органами за рішеннями про коригування митної вартості, де, як вказувалось вище, також у більшості випадків використовується резервний метод, на цей раз митницею.

Контроль класифікації товарів

За рішеннями про класифікацію товарів у червні цього року до держбюджету надійшло митних платежів на суму 27,2 млн грн, на 4% більше, ніж попереднього місяця. На тлі загальної суми зібраних митницею платежів це становить лише 0,05%.

Управління ризиками

У цьому пункті розглядається робота автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР) на митниці. АСАУР має дбати про перевірку митних декларацій, і завдяки закладеним критеріям ризику визначати ті, що потребують виконання додаткових митних формальностей.

Дані про застосування АСАУР свідчать про **зменшення кількості митних декларацій, за якими визначено митні формальності, за всіма наявними формами контролю у 2, подекуди — в 3 рази** (відносно даних за аналогічний період попереднього року). Так, за напрямом «взяття проб та зразків» зафіксовано найбільш суттєвий спад — 55%; за напрямком «перевірка документів» — 46%; за напрямком «митний огляд» — 38%.

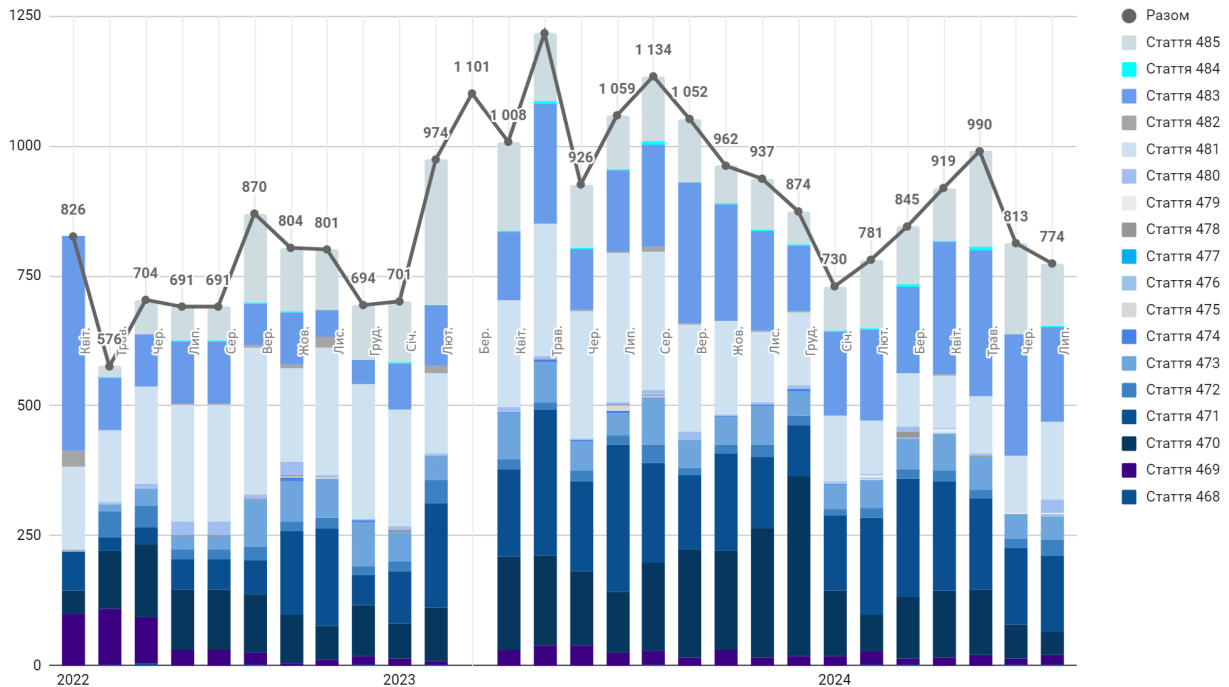
При цьому кількість карток відмов, за якими автоматизована система управління ризиками визначала ті чи інші митні формальності, зросла, що теоретично може говорити про зростання ефективності самих ризиків, введених в систему.

IV. Боротьба з правопорушеннями

У липні 2024 року митними органами було заведено 774 справи про порушення митних правил (ПМП). У порівнянні з минулим місяцем спад складає 5%, а у порівнянні до аналогічного періоду минулого року кількість відкритих справ є меншою на 27%.

Загальна сума накладених штрафів за порушеними справами у липні становить 2,1 млрд грн, з них лєвова частка за вартісним показником (2 млрд грн) заведена за ПМП, що передбачені статтею 483 «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю».

Діаграма 6. Кількість справ про порушення митних правил у розрізі статей МКУ.

Джерело: на основі даних, наданих Державною митною службою України

За кількісним показником найбільше протоколів про порушення митних правил було складено за статтями:

- 483 «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю» — 181 справа;
- 481 «Перевищення строку тимчасового ввезення-вивезення товарів» — 150 справ;
- 471 «Недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами» — 148 справ.

Питома вага справ, відкритих за цими статтями, складає **62%** для липня 2024 року.